

vede k častým sporům v kolektivním politickém rozhodování a k upřednostňování minimalistického přístupu k sociálním reformám: než rozdělit společnost na zastánce a odpůrce kontroverzních reforem, je lepší nedělat nic.

Nedostatek důvěry rozhodně neprospívá dobře fungující společnosti. Jane Jacobsová popsala tento jev ve vztahu k praktickým záležitostem, jako je život ve městech a udržování čistoty a slušnosti v městských ulicích. Nebudeme-li si vzájemně důvěřovat, budou naše města vypadat ošklivě a život v nich nebude příjemný. Kromě toho si uvědomila, že důvěru nelze institucionalizovat. Jakmile se rozpadne, je prakticky nemožné ji obnovit. Důvěru přitom musí opečovávat a chránit veřejnost, respektive celé společenství, jelikož žádný člověk sám o sobě nemůže dosáhnout toho, aby mu druzí důvěřovali.

Společnosti, v nichž je důvěra široce ukotvena, bývají poměrně kompaktní a homogenní. Nejrozvinutějšími a nejlépe fungujícími sociálními státy v Evropě jsou Finsko, Švédsko, Norsko, Dánsko, Nizozemsko, Rakousko a Německo (dříve západní Německo), které představuje zajímavou výjimku z pravidla. Většina z těchto zemí má velmi malý počet obyvatel. Největší skandinávskou zemí je Švédsko s šesti miliony obyvatel, přičemž všechny skandinávské země dohromady mají méně obyvatel než Tokio. I Rakousko s 8,2 milionu obyvatel nebo Nizozemsko s 16,7 milionu jsou z celosvětového hlediska velmi malé státy. Samotné město Mumbai má více obyvatel než Nizozemsko, zatímco celé obyvatelstvo Rakouska by se vešlo do Mexico-City dvakrát.

Nejde ovšem jen o velikost. Podobně jako Nový Zéland, což je další malá země (se 4,2 milionu obyvatel je ještě menší než Norsko), již se daří udržovat vysokou míru občanské důvěry, byly úspěšné severoevropské sociální státy pozoruhodně homogenní. Ještě poměrně nedávno šlo jen s mírnou nadávkou říci, že všichni Norové jsou farmáři a rybáři nebo ale-

spoň děti farmářů či rybářů. 94 % obyvatel má norskou národnost a 86 % z nich se hlásí k norské církvi. V Rakousku se 92 % obyvatel považuje za etnické Rakušany (před přílivem jugoslávských uprchlíků v devadesátých letech to bylo téměř 100 %) a 83 % občanů, kteří se v roce 2001 hlásili k nějakému náboženství, byli katolíci.

Prakticky totéž platí o Finsku, kde 96 % občanů hlásících se k nějakému náboženství jsou luteráni (a téměř všichni, až na malou švédskou menšinu, jsou Finové), Dánsku, kde se 95 % obyvatel hlásí k luteránství, a dokonce i o Nizozemsku, které je sice rozděleno na převážně protestantský sever a katolický jih, ale kde se téměř všichni obyvatelé (s výjimkou nevelké postkoloniální menšiny tvořené Indonésany, Turky, Surinamci a Marokánci) považují za Holanďany.

Naproti tomu ve Spojených státech nebude již zanedlouho existovat žádná většinová etnická skupina, a ačkoliv mezi věřícími je většina protestantů, existuje tam též silná (25 %) katolická menšina, nemluvě o významné židovské a muslimské komunitě. Kanada může být příkladem země stojící mezi těmito dvěma protiklady. Jedná se o středně velkou zemi (33 milionů obyvatel), v níž nepřevládá žádné náboženské vyznání a jen 66 % obyvatel se hlásí k evropskému původu. Zároveň se tu ovšem daří vzájemné důvěře a s ní spojeným společenským institucím.

Velikost a homogenita jsou pochopitelně nepřenosné. Z Indie se nikdy nestane Rakousko a Spojené státy nemohou být druhým Norskem. Západoevropský sociálnědemokratický model sociálního státu v jeho čisté podobě zkrátka nelze exportovat. Dalo by se říci, že je podobně přitažlivý jako vozy značky Volvo a dokonce trpí i některými podobnými nedostatky. Proto také nemusí jít moc dobře na odbyt v zemích a kulturách, které tolik neoceňují tak nákladné přednosti, jako je solidnost a trvanlivost. Dokonce i jednotlivým městům se